

הכנסת התשע-עשרה

יוזמים : חברי הכנסת
עפר שלח
חיים כץ
מירי רגב
שולי מועלים-רפאלי
רינה פרנקל
איתן כבל
אורלי לוי אבקסיס

2822/19/פ

הצעת חוק העובד העצמאי, התשע"ה–2014

- מטרה 1. חוק זה מטרתו לקבוע את זכויות העובדים העצמאיים ולחזק את מעמדם וכושר התחרות שלהם ושל עסקים קטנים ובינוניים.
- הגדרות 2. בחוק זה –
- "איגוד מקצועי" – התארגנות של עובדים עצמאיים, לשם שיפור וקידום המעמד המקצועי של החברים בה, שמירה על האינטרסים הכלכליים והמקצועיים שלהם ושמירה על כשירות מקצועית;
- "חוק ההגבלים העסקיים" – חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח–1988¹;
- "מזמין" – מי שהתקשר עם עובד עצמאי לקבלת שירות או לביצוע עבודה על ידי העובד העצמאי או באמצעות עובדיו, שלא באופן קבוע;
- "עובד עצמאי" – יחיד שהוא בעל מקצוע או ידע, שהתקשר בחוזה עם מזמין לשם מתן שירות או ביצוע עבודה, שלא באופן קבוע, ובלבד שהוא אינו משולב בעסקו של אדם אחר, לרבות המזמין;
- "עסקים קטנים ובינוניים" – עוסק מורשה או עוסק פטור, כהגדרתם בחוק מס ערך מוסף, התשל"ו–1976², המעסיק עד 100 עובדים או בעל הכנסה שנתית אשר אינה עולה על 100 מיליון שקלים חדשים;

¹ ס"ח התשמ"ח, עמ' 128.
² ס"ח התשל"ו, עמ' 52.

"שירות" – פעילות כלכלית או מקצועית למטרת רווח, הנעשית על ידי עובד עצמאי או על ידי עובדיו השכירים ;

"תמורה" – התמורה הכלכלית המוסכמת בין העובד העצמאי למזמין עבור מתן שירות או ביצוע עבודה ;

"השר" – שר המשפטים.

3. איסור הפליה (א) לא יפלה מזמין בין עובדים עצמאיים אשר מספקים לו שירות או

מבצעים עבודה, או מועמדים לספק לו שירות או לבצע עבודה, מחמת כל אחד מאלה: מינם, נטייתם המינית, מעמדם האישי, הריון, טיפולי פוריות, טיפולי הפריה חוץ גופית, היותם הורים, גילם, גזעם, דתם, לאומיותם, ארץ מוצאם, השקפתם, מפלגתם או שירותם במילואים, קריאתם לשירות מילואים או שירותם הצפוי בשירות מילואים כהגדרתו בחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986.³

(ב) לעניין סעיף קטן (א), רואים כהפליה גם התניית ההתקשרות או התמורה בתנאים שלא ממין העניין.

(ג) אין רואים הפליה לפי סעיף זה כאשר היא מתחייבת מאופיים או ממהותם של השירות או העבודה.

4. בטיחות במקום עבודה שבו מועסקים עובדים עצמאיים ועובדים שכירים יחולו הוראות הדין בדבר בטיחות וגהות בנוגע לשמירה על בטיחות העובדים גם על העובדים העצמאיים.

5. מועד לתשלום תמורה (א) תמורה המשתלמת על בסיס של חודש תשלום עד 30 ימים לאחר תום החודש שבעדו היא משתלמת; בתמורה המשתלמת על בסיס תקופה ארוכה מחודש רואים כאילו היה החלק היחסי לכל חודש משתלם על בסיס של חודש.

(ב) תמורה המשתלמת על בסיס של שעה, יום, שבוע, לפי כמות התוצרת, או בעד ביצוע העבודה, תשלום, אם לא נקבע מועד אחר בהתקשרות, בתום מחצית החודש לאחר החודש שבו סיפק העובד העצמאי את שירותיו או ביצע את העבודה.

6. הזכות לחברות בארגון (א) לכל עובד עצמאי הזכות להתארגן בארגון עובדים עצמאיים.

(ב) לכל עובד עצמאי הזכות לפעול למען התארגנות עובדים עצמאיים ולפעול במסגרת ארגון עובדים עצמאיים, בהתאם למוגדר בחוק זה.

(ג) ארגון עובדים עצמאיים רשאי –

³ ס"ח התשמ"ו, עמ' 107.

(1) לפעול כאיגוד מקצועי, בתחומים הקשורים למטרותיו או למטרות הקמתו ;

(2) לערוך הסכמים לטובת העובדים העצמאיים שחברים בו הנוגעים להתקשרויות של עובדים עצמאיים והתנאים המינימליים למתן שירות ולביצוע עבודה על ידם ; הסכם שנערך לפי פסקה זו יועבר לממונה על הגבלים עסקיים כדי לוודא שההסכם אינו חורג ממטרות סעיף זה ;

(3) ליידע את חבריו על שינויים החלים בתחום עיסוקם, לעדכן בדבר פעולות שהארגון נוקט בהן וליידע את חבריו על נהגים מומלצים בעניינים הקשורים לתחום עיסוקם ; לא יראו ביידוע כאמור קו פעולה המהווה הסדר כובל כמשמעו בסעיף 5 לחוק ההגבלים העסקיים ;

(4) להשתתף במסגרות לפתרון מחלוקות קולקטיביות לגבי הסכם כאמור בפסקה (2) ;

(5) בענפים שבהם קיימים בעלי מונופולין או קבוצות ריכוז, כהגדרתם בחוק ההגבלים העסקיים – לייצג את העובדים העצמאיים מולם ומול רשויות השלטון ומשרדי הממשלה בקשר לבעיות המתעוררות עקב קיומם או התנהגותם.

השתתפות
במכרזים

7. (א) במכרזים שעורכת המדינה בהתאם לחוק חובת המכרזים, התשנ"ב–1992⁴, יהיו עובדים עצמאיים ועסקים קטנים ובינוניים רשאים להתאגד ולהגיש הצעה אחת, ובלבד שמתקיימים כל אלה :

(1) נתח השוק המצרפי של כלל המתאגדים בהצעה אינו עולה על 20% מהשוק שבו הם פועלים ;

(2) המתאגדים יציינו בהצעתם במפורש את דבר ההתאגדות לצורך המכרז ואת פרטי כל אחד מן המתאגדים.

(ב) בהחלטתה על זהות ההצעה הזוכה במכרז תיתן ועדת מכרזים משקל למטרה לאפשר את שילובם של עובדים עצמאיים ועסקים קטנים ובינוניים במכרזי ממשלה ולהגדיל את חלקם במכרזים אלה.

(ג) השר, בהסכמת שר הכלכלה ובאישור ועדת הכלכלה של הכנסת, רשאי להתקין תקנות לעניין ההגדרה עסקים קטנים ובינוניים, אופי ודרך ההתאגדות כאמור בסעיף זה וכן לעניין אופן ההתחשבות במטרה בסעיף קטן (ב), ובלבד שתקנות אלו משרתות את מטרת הסעיף.

⁴ ס"ח התשנ"ב, עמ' 114.

8. תיקון חוק ההגבלים העסקיים בחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988,⁵ בסעיף 3(9), אחרי "ארגון עובדים" יבוא "או ארגון של עובדים עצמאיים".
9. השר ממונה על ביצוע חוק זה, והוא רשאי להתקין תקנות בכל עניין הנוגע לביצועו.

דברי הסבר

לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, נכון לשנת 2013, קיימים בישראל כ-258,552 עסקים עצמאיים שאינם מעסיקים תחתם עובדים שכירים, דהיינו – עובדים עצמאיים. עם השנים הלך והתפתח משפט העבודה בישראל. תחום זה מסדיר את היחסים בין העובד למעסיקו, קובע זכויות וחובות החלות על הצדדים ומגן על העובדים. משפט העבודה האמור אינו חל על עובדים עצמאיים במלואו, בשונה מעובדים שכירים. מטרת הצעת החוק היא לשפר את מצבם של העובדים העצמאיים מול המזמינים, לעניין מספר זכויות.

סעיף 3 – סעיף זה מחיל את הזכות לשוויון ואי הפליה על עצמאיים המספקים שירות או המועמדים לספק שירות למזמין. איסור ההפליה חל על תחומים רבים, ביניהם: מין, נטייה מינית, מעמד אישי ועוד, ולרבות על קביעת תנאים שלא מן העניין. מדובר בזכות יסוד מהותית אשר אין טעם ענייני שלא להחילה על עובדים עצמאיים, בייחוד בהינתן העובדה כי הוראה דומה קיימת בחוק שוויון ההזדמנויות בעבודה, התשמ"ח-1988, בנוגע להפליית עובדים שכירים.

סעיף 4 – מטרת סעיף זה היא להגן על עובדים עצמאיים המועסקים במקומות עבודה כעובדים חליפיים לעובדים שכירים, ולוודא כי ההגנה על בטיחותם להם זוכים זהה להגנה הניתנת לעובדים השכירים ותואמת את הגדרות החוק בנידון.

סעיף 5 – בניגוד לעובד השכיר, שנקבע לגביו כי שכרו ישתלם בתום חודש העבודה ולכל המאוחר עד ליום התשיעי בחודש (חוק הגנת השכר, התשי"ח-1958), קובע סנקציה של פיצוי הלנה על תשלום במועד מאוחר יותר), על עובד העצמאי לא חל דין דומה וכפועל יוצא האחרון מקבל את התמורה עבור עבודתו גם חודשים רבים לאחר ביצוע העבודה. סעיף 5 להצעת החוק נועד לפתור בעיה אקוטית זו לעובד העצמאי ובהתאם לכך קובע כי תמורה המשתלמת על בסיס חודשי תשולם עד 30 ימים לאחר תום החודש בעדו התמורה משתלמת, ותמורה המשתלמת על בסיס שעה/יום/שבוע/לפי כמות התוצרת, תשולם בתום מחצית החודש לאחר החודש בו סיפק העובד העצמאי את שירותיו. בכך, יינתן מזור לתופעה שלפיה מזמינים מעכבים תשלומים לעובדים עצמאיים לפרקי זמן ארוכים ופוגעים באיתנותם הפיננסית, ותונהג מדיניות ראויה (בדומה לזו הנהוגה ביחסי עבודה), המחייבת מזמינים לתשלום במועדים קבועים.

סעיף 6 – סעיף זה נועד להעניק לכל עובד עצמאי את הזכות להתארגן בארגון עובדים עצמאיים, לעגן את זכותו לפעול למען התארגנות שכזו ולהגדיר את היקף הסמכויות של ארגון עובדים עצמאיים כאמור. לפי הצעת החוק, ארגון עובדים עצמאיים יהיה רשאי:

(1) לפעול כאיגוד מקצועי – הגדרת האיגוד המקצועי בהצעת החוק נבחרה כדי לייצר אבחנה בין

⁵ ס"ח התשמ"ח, עמ' 128.

ארגון עובדים, אשר מטרתו היא הגנה על זכויות העובדים, קידום השתתפותם בקבלת החלטות במקום העבודה וקידום תנאי העסקתם, לאיגוד מקצועי, אשר פועל לשיפור וקידום מעמדם המקצועי של חבריו, ושומר על כשירותם המקצועית. בניגוד לארגון העובדים, איגוד מקצועי אינו רשאי לחתום על הסכמים קיבוציים ;

(2) לערוך הסכמים בדבר תנאי העסקתם ועבודתם של עובדים עצמאיים – המטרה בסעיף זה היא לאפשר לעובדים העצמאיים לפעול למען השגת תנאי העסקה לגיטימיים, כדי לאזן את כוחות השוק הפועלים לרעתם. תכלית סעיף זה היא ליצור איזון בין העובדים העצמאיים למעסיקיהם, ולמנוע יצירת קרטליזציה של השוק. לצורך כך מוצע כי הסכם מסוג זה יועבר לממונה על הגבלים עסקיים לצורך בחינה ווידוא ;

(3) ליידע בדבר תמורות במקום העבודה, בדבר פעולות האיגוד וליידע בדבר נהגים מומלצים בתחום העיסוק – סעיף זה נועד לאפשר את פעילותו של ארגון העובדים כאוטוריטה מקצועית בתחום העיסוק, ובפרט כדי לאפשר לו לבצע את תפקידו כגוף המייעץ לחבריו בנושאים מקצועיים, ללא שהדבר יהווה קו פעולה אסור ;

(4) להשתתף במסגרות לפתרון מחלוקות קולקטיביות ;

(5) לייצג עובדים עצמאיים בנוגע לבעיות המתעוררות מול בעלי מונופולין או קבוצות ריכוז.

סעיף 7 – מטרתו של סעיף זה היא הגדלת מנת חלקם של עובדים עצמאיים, ובכלל זה אף עסקים קטנים ובינוניים, במכרזי ממשלה. לפי הצעת החוק, תתאפשר התאגדותם של המוזכרים לעיל לכדי מציע אחד, על כל הכרוך בכך, זאת כדי לאפשר להם לפרוץ חסמים העומדים בדרכם ולהשתתף במכרזים הנ"ל. כמו כן, על ועדת המכרזים לתת משקל בשיקוליה לקידום של עובדים עצמאיים ועסקים קטנים ובינוניים במכרזים ממשלתיים.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
ג' בחשוון התשע"ה – 27.10.14